

HASTALAR KENDİLERİNE BAKIM VERENLERİN CİNSİYETİ KONUSUNDA NE DÜŞÜNÜYORLAR?

Ferda ÖZBAŞARAN*

Ayten TAŞPINAR**

Aynur ÇAKMAKÇI***

ÖZET

Hemşirelik tarih boyunca cefakar, fedakar ve anne sıfatları ile anılan, sadece bir kadın mesleği olarak kabul edilmiş ve erkekler için yaygın bir meslek olamamıştır. Sadece kadın hemşireler tarafından bakılan hasta grubunun, hemşirelerin cinsiyetine yönelik düşüncelerinin ne olduğu konusu fazla araştırılmamıştır. Araştırmamız bu sorunun yanıtını aramak için planlanmış bir çalışmadır.

Araştırma; 1 Ocak 2000 / 30 Mayıs 2000 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini; Manisa ili S.S.K. ve üniversite hastanelerinde yatan hastalar, örneklemini ise; bunların arasından basit rastlantısal örneklem yöntemi ile seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 16 yaş üzeri 437 hasta oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında; araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmış, formlar hastalar ile yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Veriler, yüzdeler ve ki-kare testi ile değerlendirilmiştir.

Hastaların %63.2'si kendilerine bakacak hekimin cinsiyetinin önemli olmadığını belirtirken, %72.8'i kadın hemşire tarafından bakılmak istediklerini belirtmişlerdir. Hastaların cinsiyetlerine göre, kendilerine bakmasını istedikleri hemşirelerin cinsiyeti arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Hastaların %44'ü ($n=194$) erkeklerin hemşire olabileceğini, %44.6'sı da ($n=195$) olamayacağını ifade etmişlerdir. Erkeklerin hemşire olabilirliliği ile hastaların cinsiyeti ve yaşları arasındaki ilişki anlamsız bulunurken ($p > 0.05$); eğitim ve medeni durumları ile anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$).

Anahtar Kelimeler: Hemşire, cinsiyet, hasta.

ABSTRACT

What Are Patients Think About The Gender Of The People Who Look After Them?

Historically, nursing has been regarded as a female domain, being highly demanding and requiring "mother skills" and it has been a widespread profession for men. Patients' thoughts on the gender of nurses have not yet been looked into thoroughly. This study, has been planned to find the answer for this question.

The research was carried out between the 1st January 2000 and 30th May 2000 with patients at the at the city of Manisa Social Insurance Association (SIA) and at university hospitals. All 437 participants in the survey were over the age of 16 and had been randomly selected from amongst volunteers. A questionnaire was produced by researchers and filled in during face-to-face interviews with patients. The data were analysed by percentage and chi-square tests.

63.2% of patients said that the gender of the doctor was not important but 72.8% would prefer a female nurse. There is a correlation between patient gender and preference for nurse gender. 44% of patients ($n=194$) said they would not accept a male nurse and 44.6% ($n=195$) said they would not accept a male nurse. There is no correlation between patient age or gender but there is a correlation patients level of education and marital status and acceptance of male nurses.

Key Words: Nurse, gender, patient.

*Celal Bayar Üniv. Manisa SYO Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hast. Hemş. Anabilim Dalı Başkanı (Doç.Dr.)

**Celal Bayar Üniv. Manisa SYO Ebelik Bölümü (Öğr.Gör.)

***Celal Bayar Üniv. Manisa SYO Hemşirelik Bölümü (Arş.Gör.)

GİRİŞ

1860'da Nightingale Hemşirelik Okulu'nun kurulmasıyla başlayan modern hemşirelik eğitimi başlangıçtan bugüne kadar belirgin değişime uğrasa da, geleneksel cinsiyet rolleri hemşirelik dünyasında hala devam etmektedir (Oktay 1989). Ulusal ve evrensel alanda hemşirelik çok küçük bir erkek yüzdesi ile beraber kadınların dünyası ve yazgısıyla ileri derecede bütünleşmiştir (Arıkan ve ark. 2000). Bugüne kadar hemşirelik mesleğinin kadınlar tarafından yerine getirilmesinin en önemli nedeni olarak alturizm (fedakarlık) istemesi gösterilebilir. Alturizm (fedakarlık), kendinden önce diğerlerine sunma, onların ihtiyaçlarını tahmin etme ve onlara öncelik tanıma olgusudur (Oktay 1989). Hemşirelik mesleğine bunu uyarladığımızda, alturizm; bedensel, akılsal ve toplumsal açıdan yardım isteyen kişilere kendini adamadır (Velioglu 1994). Alturizm, hemşirelikte çağdaş bir zorunluluktur. Hemşireler, psikososyal ihtiyaçlara etkin şekilde yanıt verirler, çünkü empatik ve şefkatlidirler; hastalarını sağlığa kavuşturmak için eğitilip yetiştirilmişlerdir. Hastalar, yöneticiler ve hekimler tarafından hemşirelerden sürekli olarak bir şeyler istenir; hep hemşirenin kendisini diğerlerinin yerine koyması beklenir, denetleyici hemşireler isteksizlik belirten hemşirelerden ısrarla ek mesai isteminde bulunur. "Ama hastanın sana ihtiyacı var!" der. Hekimler hala kendi kendilerine yapabilecekleri işlemler sırasında bile hemşirenin yardımını beklerler ve yardım da görürler. Hekim, örneğin hasta kabul etmekte olan hemşirenin işini böler, sabırsızlıkla "ama çok işim var ..., bekleyemem!" der (Oktay 1989).

Geleneksel olarak hemşireliğin bu özelliklerinin ağırlıklı olarak kadınlara ait olması onun kadın mesleği olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu yüzden erkeğin hemşire olması onun başarısız erkek olarak algılanma endişesi nedeniyle bir çok erkek için caydırıcı rol oynamaktadır (Yılmaz ve ark. 1996, Yavuz ve Dramalı 1999). Ancak Avusturalya'da kadın ve erkek hemşireler arasında cinsiyet rolü benzeşimlerini algılamalarını belirlemek için yapılan bir çalışmada; cinsiyet tip kategorileri ile erkekler ve kadınlara özgü puanlar içinde,

kadın ve erkek hemşire arasında önemli bir fark olmadığı saptanmıştır (Fisher 1999).

A.B.D.'de 1898 yılından bugüne erkek hemşirelerden yararlanılmakta ve yararlı sonuçları görülmektedir. Kanada'da hemşirelerin %9.5'ini, İngiltere'de %10'unu erkek hemşireler oluşturmaktadır (Gaze 1987, Galbraith 1991). Erkeklerin neden hemşireliği seçtiğini araştıran çalışmalarda da, iş bulma kolaylığı ve maddi olanakların iyi olması hemşireliği seçmede temel motivasyon olarak gösterilmiştir (Boughn 2001).

Eğer biz hemşireliğin insanlar arası ilişkilere dayanan dinamik bir süreç olduğuna inanıyorsak, hemşireliğin amacını yeni bir durum yaratmak olarak görüyorsak, mesleğin erkek yada kadınlar tarafından uygulanması önemli olmayacaktır, hemşire herhangi bir hemşirelik durumunda bir değişim ajanı olarak var olacaktır, yaratıcılığını kullanacak, mesleğini bilimsel ve dinamik hale getirecektir. Eğer hemşireliği bir değişim aracı olarak değil de, cinse özgü bazı özelliklerle özdeşleşmiş bir uğraş olarak görüyorsak, bir hemşirelik durumu karşısında alacağımız tutum da, ona göre belirleneceğinden, değişim cinse özgü niteliklerin gelişimiyle paralel olacaktır. İnsan iki cinsten oluştuğuna göre, cinsin özelliklerini bütünleştirdiği ve etkileştiği bir meslek grubu, dikkati cinsiyetten uzaklaştıracağı için daha çabuk gelişecek, bilimsel yöndeki gelişmelere uyumlu olarak sanatsal yönde de gelişmeler olacaktır (Oktay, Gürel 1988).

A.B.D.'de Anestezi Sonrası Hemşireler Birliği, hemşireliğin sorumluluğu ve rollerini tam olarak ifade edebilmeleri için hemşireliğe erkek öğrenci almanın pozitif yönde olumlu katkısı olacağını bildirmişlerdir (Yavuz ve Dramalı 1999).

Ülkemizde yapılan çalışmalarda; hemşireler farklı nedenlerle aralarında karşı cinsten meslektaş istemelerine karşı (Özbaşaran ve Taşpınar 1998, Savaşer ve ark. 1997), sadece kadın hemşireler tarafından bakılan hasta grubunun, hemşirelerin cinsiyetine yönelik düşüncelerinin ne olduğu konusu fazla araştırılmamıştır. Çalışmamız, bu sorunun yanıtını aramak için planlanmış tanımlayıcı türde bir araştırmadır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma; 1 Ocak 2000 / 30 Mayıs 2000 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini; Manisa ili S.S.K. ve üniversite hastanelerinde yatan hastalar, örneklemini ise; bunların arasından olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 16 yaş üzeri 437 hasta oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında; araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmış, farklı hastalar ile yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Veriler, bilgisayarda SPSS for Windows programına işlenerek, sayı, yüzdelik ve ki-kare testi ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Hastaların sosyo-demografik özelliklerini incelediğimizde; toplam 437 hastanın %49'unun üniversite hastanesinde, %51'inin S.S.K.hastanesinde tedavi gördükleri, %58.6'sının kadın, %42.3'ünün 56 ve üzeri yaşlarda olduğu, %50.2'sinin dahiliye, cerrahi ve kadındoğum servislerinde yattığı, %46.9'unun ilköğretim mezunu, %77.6'sının evli, %47.8'inin ev hanımı olduğu, %53'ünün 1-5 gün arasında hastanede yattıkları görülmüştür. Hastaların erkek hemşirelere ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir. Bu tabloya baktığımızda; hastaların yarıya yakını (%44.4) "erkekler hemşire olabilir" derken, yarıya yakını (%44.6) "erkek hemşire olamaz" yanıtını verdikleri görülmektedir. Oktay ve Gürel'in (1988) 300 hasta üzerinde yaptıkları çalışmalarında da buna benzer sonuçlar elde edilmiştir. Fadiloğlu ve arkadaşlarının (1992) çalışmalarında da, "erkek hemşire hakkında ne düşünürsünüz?" sorusuna hastaların %54'ü "evet, olabilir" yanıtını vermişlerdir. Arıkan ve arkadaşlarının (2000) çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin %80'i, Karadakovan'ın (1997) çalışmasında %76.82'si erkeklerin hemşire olabileceğini, Eksen ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları çalışmada hemşirelerin %89.12'si doktorların %52.83'ü vatandaşların %54.50'si hemşirelik mesleğine erkeklerin de alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Özbaşaran ve Taşpınar'ın (1998) yaptıkları çalışmada da Manisa hastanelerinde çalışan hemşirelerin %92.1'inin mesleğe erkek üye alınmasını istedikleri sonucu çıkmıştır.

Hastaların yattıkları hastaneler ($\chi^2=10.725, SD:2, p=0.005$), eğitim durumları ($\chi^2=11.981, SD:4, p=0.017$) ve medeni durumları ($\chi^2=13.889, SD:4, p=0.008$) ile erkek hemşire olabiririliği arasındaki ilişkiyi araştırdığımızda bulunan fark anlamlıdır ($p<0.05$). Hastaların "erkek hemşire olabilir mi?" sorusuna verdikleri yanıtlarında; yaşlarına, cinsiyetlerine ve çalışma durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Hastaların kendilerine hangi cins hemşirenin bakmasını istediklerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Kendilerine bakım verenlerin cinsiyeti konusunda "kararsızım"(n=110) diyenlerin; %82.8 oranında "cinsiyet önemli değil, önemli olan tedavi, bakım hizmeti, iyi davranma, iyi eğitim alma gibi nedenler belirtenleri sevindirici olmakla birlikte, sadece %2.1'inin erkek hemşire tarafından bakılma isteklerinin olması her ne kadar mesleğin bilimselliğinden söz edilse ve savunulsa da, cinse bağlı rollerin hala etkili olduğunu düşündürmektedir. Sabuncu ve arkadaşlarının (2001) yaptıkları çalışmada da, hastaların %57.5'i kadın hemşire, %4'ü erkek hemşire tarafından bakılmak istediklerini belirtmiş, %30.9'u fark etmez yanıtını vermişlerdir. Kadın hemşire isteme nedenleri olarak da, benzer sonuçlar elde edilmiştir. Hastaların "erkeklerin hemşire olması-na ilişkin görüşleri" ile "kendilerine bakım vermesini istedikleri hemşirelerin cinsiyeti" arasındaki ilişki ($\chi^2=78.803, SD:4, p=0.000$) ve hastaların cinsiyetleri ile kendisine bakım vermesini istedikleri hemşirelerin cinsiyeti arasındaki ilişki ($\chi^2=7.680, SD:2, p=0.021$) araştırıldığında bulunan fark anlamlıdır ($p<0.05$). Hastaların yaşları, medeni durumları, yattıkları gün sayısı ve yattıkları hastane ile kendilerine bakmasını istedikleri hemşire cinsi arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Oktay'ın (1989) yaptığı çalışmada; kendisine erkek hemşirelerin bakmasını isteyenler, erkek (%18), psikiyatrik tedavi altında (%21), okuma-yazma bilen (%26) ve yüksek eğitilmiş (%19), işsiz (%33), serbest meslek sahibi (%33), hastanede 30 günden uzun süredir yatan (%17) hastalar arasında diğer niteliktekilere oranla yüksek bulunmuştur. Hastaların hekimlere ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 1. Hastaların Erkek Hemşirelere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Erkek hemşirelere ilişkin görüşler	Sayı	%
Erkekler hemşire olabilir mi? (n=437)		
Evet	194	44.4
Hayır	195	44.6
Fark etmez/kararsız	48	11.0
Nedenler		
Evet olabilir (n=194)*		
-Kadın-erkek eşitliği var, kadın hekim oluyorsa erkek de hemşire olabilir, cinsiyet fark etmez, meslek meslektir	90	46.4
-Eğitimini almak koşuluyla olur	36	18.6
-Erkekler daha rahat olur (öz. Üroloji servislerinde) erkek hastalara erkekler bakar	21	10.8
-Yetenek ve iyi yapma meselesidir	15	7.7
-Mecburiyette yada erkek istekli-gönüllü ise olabilir	10	5.1
-Hemşirelik ağır ve fazla yetenek gerektirmeyen bir meslek olduğu için olabilir	2	1.0
-Bir meslektir, dış ülkelerde var, burada da olabilir	1	0.5
-Bilmiyorum, yanıtız	19	9.9
Hayır olamaz (n=195) **		
-Bayan mesleği, kadınlara yakışıyor, onlar daha iyi hasta bakıyor, erkekler yakışmaz	51	26.2
-Erkekler kadınlara göre daha sabırsız, ilgisiz, sert, anlayışsız, söz geçiremez oldukları için	24	12.3
-Yaradılış olarak erkekler yatkın değiller, beceremezler	23	11.8
-Erkeklerden hekim yada hastabakıcı olur, ama hiç hemşire görmedim, olmaz	40	20.5
-Kadın hastalar çekinir, erkek hemşire olmasını istemiyorum	20	10.2
-Erkekler hemşire kıyafeti yakışmaz, kep giyemezler	15	7.7
-Bilmiyorum, yanıtız	22	11.3
Fark etmez/ kararsızım (n=48) ***		
-Hep kadınlar hemşire olur, erkek hemşire görmedim	11	22.9
-Eğer sorumluluk alıyorsa, aynı eğitimi alırsa, fark etmez, bir meslektir yapabilirler	11	22.9
-Eşitlik olduğundan, kadının yaptığını erkek de yapabilir	11	22.9
-Erkek hastalar için olabilir	2	4.2
-Erkek hemşireye gerek yok	1	2.1
-Bilmiyorum, yanıtız	12	25.0

*Yüzdeler "evet, erkek hemşire olabilir" diyen hasta sayısı (n=194) üzerinden alınmıştır.

**Yüzdeler "hayır, erkek hemşire olamaz" diyen hasta sayısı (n=195) üzerinden alınmıştır.

***Yüzdeler "fark etmez / kararsızım" diyen hasta sayısı (n=48) üzerinden alınmıştır.

Tablo 2. Hastaların Hangi Cins Hemşireden Bakım Almak İstediklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Size hangi cins hemşire baksın? (n=437)	Sayı	%
Erkek hemşire	9	2.1
Kadın hemşire	318	72.8
Fark etmez /kararsız	110	25.2
Nedenler		
Erkek hemşire baksın (n=9)*		
-Hemcinsim olduğundan mahremiyet ve iletişim yönünden daha rahat olurum	6	66.7
-Yaklaşımları açısından kadınların yaptığını erkekler de yapar	2	22.2
-Bilmiyorum, yanıtız	1	11.1
Kadın hemşire baksın (n=318)**		
-Daha dikkatli, becerikli, güler yüzlü, fedakar, uyumlu, ilgili, samimi, merhametli, yetenekli oldukları ve kadınlara daha çok yakıştığı için	150	47.2
-Hemcinsim olduğundan mahremiyet ve iletişim yönünden daha rahat edeceğim için	133	41.8
-Erkek hemşirelere alışkın olunmadığı için	24	7.5
-Bilmiyorum, yanıtız	11	3.5
Fark etmez, kararsızım (n=110)***		
-İkisi de aynı, eşitlik var, cinsiyet önemli değil, önemli olan tedavi, bakım hizmeti, iyi davranması, cana yakın, bilgili ve iyi eğitim almış olması yeterli	91	82.8
-Erkeklerin hemşire olması ters geliyor	4	3.6
-Yapılan işe ve yatırılan bölüme bağlı	2	1.8
-Bilmiyorum, yanıtız	13	11.8

*Yüzdeler "erkek hemşire baksın" diyen hasta sayısı (n=9) üzerinden alınmıştır.

**Yüzdeler "kadın hemşire baksın" diyen hasta sayısı (n=318) üzerinden alınmıştır.

***Yüzdeler "fark etmez / kararsızım" diyen hasta sayısı (n=110) üzerinden alınmıştır.

Tablo 3. Hastaların Hekimlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Hekimlere ilişkin görüşler	Sayı	%
Hangi hekim yetenekli? (n=437)		
Erkek hekim	58	13.3
Kadın hekim	67	15.3
Fark etmez	312	71.4
Hangi hekim baksın? (n=437)		
Erkek hekim	61	14.0
Kadın hekim	100	22.9
Fark etmez /kararsız	276	63.2
Nedenler		
Erkek hekim baksın (n=61)*		
-Daha başarılı, tecrübeli, otoriter, güvenilir, bilgili, güçlüdürler	34	55.7
-Hemcinsim olduğundan daha rahat olacağım için	22	36.0
-Genelde hekimler erkek olduğundan	3	5.0
-Bilmiyorum, yanıtız	2	3.3
Kadın hekim baksın (n=100)**		
-Hemcinsim olduğundan daha rahat olacağım için	65	65.0
-Daha ilgili, samimi, merhametli, yetenekli, dikkatli oldukları için	32	32.0
-Bilmiyorum, yanıtız	3	3.0
Fark etmez, kararsızım (n=276)***		
-İkisi de aynı, cinsiyet önemli değil, önemli olan tedavi	140	50.7
-İşini iyi yapan, tecrübeli, mesleki alanda uzman, yetenekli, başarılı, anlayışlı, güvenilir olması yeterli	96	34.8
-İkisi de aynı eğitimi alıyor	20	7.2
-Hastanede hangi hekim rast gelirse	5	1.8
-Kadın-doğum hastalarında kadın hekim, diğerlerinde fark etmez	4	1.5
-Kişiyeye göre değişir, tanımalıyım	3	1.1
-Bilmiyorum, yanıtız	8	2.9

*Yüzdeler "erkek hekim baksın" diyen hasta sayısı (n=61) üzerinden alınmıştır.

**Yüzdeler "kadın hekim baksın" diyen hasta sayısı (n=100) üzerinden alınmıştır.

***Yüzdeler "fark etmez / kararsızım" diyen hasta sayısı (n=276) üzerinden alınmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Hastalarımızın hemen hemen tümü bir erkek hemşire ile karşılaşmamış olmalarına ve böyle bir düşünce ile ilk kez karşılaşmalarına rağmen, yarıya yakınının erkek hemşire olabileceğini düşünmesi, fark etmez diyenlerin çoğunluğunun erkek hemşire olabilirliliğine olumlu bakmaları sevindiricidir. Her ne kadar geleneksel seks rolü hemşirelik mesleğini etkilemiş olsa da; zaman değişmektedir. Hemşirelik profesyonel amaçlara bağlanarak, erkek ve kadınlardan daha akıllı ve istekli olanları cezbetmeye uğraşmalıdır. Bu çalışmada, bizim dileklerimiz bazı hastalarımızın da paylaştığını gösteren ip uçları elde edilmiştir.

Günümüzde hemşirelik okulları kontenjanları, erkek öğrencilere açılrsa bile, ilk yıllarda başvuruların az olması beklenen bir durumdur. Halen yürürlükte olan 6283 sayılı 1954 tarihli Hemşirelik Kanunu madde 1'de, ancak kadınların hemşire olabileceği yazılıdır. Bu nedenle erkeklerin hemşirelik okullarına alınması mümkün olsa bile, mezun olduklarında "hemşire" ünvanıyla istihdamları yapılamayacağından yeni yasa çıkarılmadan çalışmalarını mümkün olmayacaktır. Taslak halindeki yasa mesleğin her iki cinsiyet tarafından yapılabileceği belirtildiğinden bir an önce bu yasanın çıkarılmasıyla hemşirelik mesleğinin cinsiyete bağımlılığı ortadan kalkmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Arıkan D. ve ark.** (2000). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin eğitimde ve mesleki alanda erkek hemşire adaylara bakış açısı, Atatürk Üniversitesi HYO Dergisi, 3 (1);36-43.
- Boughn S.** (2001). Why women and men choose nursing, nurs health care perspect, Jan-Feb;22 (1):14.
- Eksen M. ve ark.** (1999). Hemşire, öğrenci hemşire, doktor ve vatandaşların hemşirelik üzerindeki görüşleri, IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (1997), Çevik Matbaacılık, 375-379, Kıbrıs.
- Fadıloğlu Ç. ve ark.** (1992). Hastaların hemşireleri değerlendirmeleri, II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri (1990), Ege Üniversitesi Basımevi, 659-671, İzmir.
- Fisher M.** (1999). Sex role characteristics of males in nursing, Contemp Nurse Sep: 8(3); 65-71.
- Galbraith M.** (1991). Attracting men to nursing: what will they find important in their career?, Journal of Education, 4, 182-186.
- Gaze K.** (1987). Men in nursing, Nursing Times, 20; 20-24.
- Karadakovan A.** (1997). Ege Üniversitesi hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin mesleğin statüsü ve hemşireliğe erkek öğrenci alınmasına ilişkin görüşleri, III. Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (1993), 376-383, İstanbul.

- Oktay S.** (1989). Hastalar kendilerine bakım verenlerin hangi cinsten olmasını ister?, Hemşirelik Bülteni, 3 (14), 17-30.
- Oktay S., Gürel J.** (1988). Hemşirelik okullarına erkek öğrenci alınmasının hemşirelik uygulamaları için önemi ve gerekliliği, I. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (1986), Hilal Matbaacılık, 82-88, İstanbul.
- Özbaşaran F., Taşpınar A.** (1998). Hemşireler mesleklerine erkek üye alınmasını istiyorlar mı?, Ege Üniversitesi HYO Dergisi, 14(3); 271-281.
- Sabuncu N. ve ark.** (2001). What do the patients and nurses think about the sex of the nurse?, I. Uluslararası ve VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi (2000), 441-446, Antalya.
- Savaşer S. ve ark.** (1997). Hemşirelerin mesleğe erkek üye alınmasına yönelik düşünceleri, III. Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (1993), 170-177, İstanbul.
- Veliöğlu P.** (1994). Hemşireliğin Düşünsel Temelleri, Alaş Ofset Matbaacılık, 5, İstanbul.
- Yavuz M., Dramalı A.** (1999). Erkek öğrencileri içeren hemşirelik eğitimi, IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (1997), Çevik Matbaacılık, 234-237, Kıbrıs.
- Yılmaz D. ve ark.** (1996). Lise son sınıf öğrencilerinin hemşireliği bir meslek olarak algılamalarının incelenmesi, Türk Hemşireliğinde Yüksek Öğrenimin 40. Yılı Sempozyumu (1995), Ege Üniversitesi Basımevi, 65-70, İzmir.